

RAAMATUPIDAMISE ARUANNE

01.01.2015–31.12.2015

Aruandekohustuslase nimetus:	Eesti Kirjandusmuuseum
Aadress:	Vanemuise 42, 51003 Tartu
Telefon:	+372 737 7700
Faks:	+372 737 7706
E-post:	<u>kirmus@kirmus.ee</u>
Interneti kodulehekulg:	<u>www.kirmus.ee</u>

Sisukord

EESTI KIRJANDUSMUUSEUM AASTAL 2015	3
TEGEVUSARUANNE	3
BILANSS	
TULEMIARUANNE	
RIIGIEELARVE TÄITMISE ARUANNE	

EESTI KIRJANDUSMUSEUM AASTAL 2014

TEGEVUSARUANNE

Andmed asutuse kohta

Eesti Kirjandusmuuseum on riigi teadus- ja arendusasutus Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas ning täidab mäluasutusena ühtlasi ka keskse rahvusliku kultuuriloo ning rahvaluule pärimuse kogumise ja arhiivraamatukogu funktsioone.

Eesti Kirjandusmuuseumi töötajate keskmine arv 2015. aastal oli 85,38 ja neile arvestatud töötasu 835 359,16 eurot.

Eesti Kirjandusmuuseumi bilansimaht 2015 aastal oli 5 144 346,67 eurot, tegevustulud 554 996,35 ja tegevuskulud –1 940 756,23 eurot.

Adress: Vanemuise 42, 51003 Tartu, kirmus@kirmus.ee

Kodulehekülg: www.kirmus.ee

Direktor: Janika Kronberg (kuni 30.06.2015),

Urmas Sutrop (alates 01.07.2015), tel 5207188, Urmassutrop@kirmus.ee

Sekretär-infojuht: Anne Ostrak, tel 737 7700, anne@kirmus.ee

Personalijuht: Krista Ojasaar, tel 737 7700, krista@kirmus.ee

Eesti Kirjandusmuuseumi struktuuriüksused 2015. aastal olid järgmised:

- Arhiivraamatukogu koos bibliograafia osakonnaga – juhataja Merike Kiipus
- Eesti Kultuurilooline Arhiiv – juhataja Vilve Asmer
- Eesti Rahvaluule Arhiiv – juhataja Risto Järv
- Folkloristika osakond – juhataja Mare Kõiva

Kolm esimest osakonda haldavad kultuurilooliselt olulisi teaduskollektsioone, oma teadusteema puudub arhiivraamatukogul. Eesti Kultuuriloolise Arhiivi, Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Folkloristika osakonna teadustegevuse aluseks on institutsionaalsed uurimistoetused.

Eesti Kirjandusmuuseum teaduskirjastus andis 2015. a välja 24 raamatut või ajakirja aastakäiku. Koostööväljaandeid teiste kirjastustega oli 16, e-väljaandeid 15. ETISE andmetel on kirjandusmuuseumiga seotud kokku 230 publikatsiooni, neist 77 teadusartiklit.

Kirjandusmuuseumi eelarve oli killustunud. Käigus oli kokku 21 ETISEs kajastuvat projekti ning lisaks veel arvukaid pisiprojekte, mis infosüsteemis ei kajastu. Stabiilsem ja piisav rahastamine võimaldaks loobuda pisiprojektide taotlemisest ning keskenduda suurte ja olulisemate ülesannete täitmisele. Rahastamisel tuleb eristada kirjandusmuuseumi teaduspoolt, mis vajab ühelt poolt konkursipõhist, kuid teiselt poolt stabiilset asutuste strateegilistest eesmärkidest lähtuvat rahastust. Kirjandusmuuseumi arhiivide ja arhiivraamatukogu töö ei peaks aga üldse sõltuma projektipõhisest ning ebakindlast rahastusest.

Väga suur on halduskulude osa eelarves. Elektrikulu on kirjandusmuuseumis kõige suurem suvel, kuna on vaja hoidlaid jahutada. Elektrikulud aitaks vähendada, kui paigutada hoidlate lamedatele katustele päikesepatareid.

Kirjandusmuuseumi töö paremaks korraldamiseks on vaja tõhustada riigihangete läbiviimist ja kontrolli selle üle, et vältida hilisemaid vaideid.

Arhiivraamatukogu ja selle bibliograafia osakonna puhul on kirjandusmuuseumil olemas püsirahastuse komponent, mis pole aga tegevuseks piisav. Raamatukogutöötajate palgad kirjandusmuuseumis on oluliselt väiksemad kui kultuuriministeeriumi raamatukogudes ja neile kehtestatud palgamiinimum. Vahendite puudusel on raskendatud ka arhiivraamatukogu komplekteerimine ja järelkomplekteerimine. Piisavalt ei ole võimalik vanaraamatuid restaureerida, köita ning digiteerida. Vaatamata sellele teevad arhiivraamatukogu töötajad suure pühendumusega oma igapäevast tööd. Täideti projekte:

- „Vanem ajakirjandus kui infoühiskonna kultuurimälu kandja“ (EKKM14-303), projekti juht: Merike Kiipus. Andmebaasis BIBIS koostati ja anoteeriti 12 455 bibliokirjet (andmebaasis on kokku 150 455 kirjet).
- „Enn ja Helga Nõu valikkogu korrastamine“ (rahvuskaaslaste programm), projekti juht: Merike Kiipus. Projekti raames tehti e-kataloogis ESTER kättesaadavaks 1800 eksemplari (põhiliselt eestikeelne kirjanduse ja pühendustega teosed).
- “Väliseesti trükiste kättesaadavaks tegemine“ (rahvuskaaslaste programm - riigiarhivaari käskkiri 24.03.2015 nr 19), projekti juht: Merike Kiipus. Projektiga

tagati väliseesti kogudes leiduvate trükiste ja *baltica/estica* kultuuripärandi materjalide parem kättesaadavus (andmebaasistati 5300 eksemplari).

Eesti Kultuuriloolises Arhiivis täideti institutsionaalset uurimisteemat "Kirjanduse formaalsed ja informaalsed võrgustikud kultuuriloo allikate põhjal", IUT 22-2, teema juht Marin Laak, ning mitmeid rakenduslikke projekte:

- Uurimisteema keskmes oli kirjanduse ja kultuuri toimimismehhanismid uurimine 19. kuni 21. sajandini. Selgus mitteformaalsete võrgustike määrav roll Nõukogude ühiskonnas ja suhetes pagulastega. Nõukogude kultuuri analüüsimetoodikat täiendati uudselt koloniaalse võimumaatriksi uurimisega. Uudseks oli rahvusluse ja imperiaalsete diskursuste mõtestamine afektiteooria kaudu. Uuriti sooliste (gender) tähenduste kujunemist nõukogude perioodil. Vaatamata võrdõigusretoorikale, ilmnis nõukogude ühiskonna tugev soolistatus ja selle mõju tänapäeval. Elulookirjutuste keskmes oli mõiste 'rändav mälu', 'suhestumuslikkus' ja dialoogilisus, mille uurimisel keskenduti küüditamiselugudele. Uku Masingu luule näitel selgitati uudselt elulookirjutuse, regilaulupoeetika ja kognitiivse lingvistika meetodite sidumisvõimalust. Eesti eksiilkirjanduse analüüsil uuriti B. Kangro proosaloomingu näitel esmakordselt psühhoanalüüsi võimalusi, selgitati traumanarratiivi avaldumist. Teaduskäibesse toodi suurel hulgal uut faktoloogiat, eriti 19. saj Vene impeeriumi tsensuuri kohta, esmakordselt käsitleti sõjatsensuuri Esimese maailmasõna ajal. 21. saj kultuuri uurimisel olid keskmes digitalakultuuri arengud Eestis, mõtestati selle eksistentsiaalset mõju kultuurile ja kirjandusele.
- Käsitleti elulookirjutust adresseerimisaktina, mis toimib poeetiliste, kultuuriliste jt. mustrite kaudu. Uurimistöös keskenduti minaduse ja narratiivsuse suhtleja analüüsiti suhestumist ja vahendamist elulookirjutuslikes tekstides, keskendudes adressaadi dünaamikale. Sellega loodib uudne kontseptuaalne elulookirjutuse ning nende kaudu kultuuri üldiste arengutendentside uurimiseks. Esmakordselt käsitleti projektis elulookirjutust kultuuri vahetu osana. Adressaadi dünaamika uurimisel keskenduti esmatasandi kõnetusaktide, retoorika, kujundikeele, kõnetamis- ja vahendustõketele analüüsile ning nende seostele normatiivsete ja institutsionaalsete kontekstidega. Produktiivne oli pihtimuslikkuse ja tunnistuse jälgimine elulookirjutustes. Omaelulooliste tekstide kõrvutamisel avalikega selgusid kirjutamist suunavaid ideoloogiaid ja retoorilised mustreid, sõltuvalt kujuteldavast või reaalsest adressaadist.
- Eesti kirjanduse pingeväljade uurimise põhiküsimuseks oli väliseesti kultuurisuhtlus ja -kontaktid kodumaaga. Väiltööde ja arhiivimaterjalide kaudu selgitati kodumaa

külastamise hoiakuid ja näidati nende muutumist kuni Eesti iseseisvuse taastamiseni. Hoolimata raudsest eesriidest, toimus kahe eesti kultuurivahetus varjatud suhtlusvõrgustike kaudu juba alates 1940. aastatest, raamatute vahetus 1957. aastat. Selgitati kultuurikontaktide loomise strateegiaid, kanaleid, võtmeisikuid. Tõendati oletust, et kontaktid väliseestlastega mõjutasid eesti 1960. - 1970. aastatel kultuuriuudust. Nõukogude Eesti institutsioonide kultuurivahetust piirasid ideoloogilised direktiivid. Arhiiviallikate uurimisel selgusid nende eiramise strateegiad, mis osutasid lõhele ametlike direktiivide ja tegeliku kultuurielu vahel. Valmis M. Hollo väitekiri, mis arendas välja analüüsimudeli eksiilkirjanduse käsitlemiseks isikliku ja kollektiivse traumanarratiivina moraalse tunnistuse kaudu.

- Eesti elulugude kogu täienes 38 uue elulookirjutusega. Kogumistöö eesmärgil kuulutati välja uus eluloovõistlus „Minu elu ja armastus“, mille alusel on kavas publitseerida Eesti Vabariigi sajandaks sünnipäevaks 1918. aastal välja 100 elulugu ehk koguteose „Eesti rahva elulood“ IV ja V köide, kummaski 50 elulugu. Jätkus elulooliste tekstide mõtestamine kultuurimälu kandjaina.
- Arendati interaktiivse teabekeskonda "Kreutzwaldi sajand: eesti kultuurilooline veeb. Projekti keskmes on eesti kirjandusuurimise ressursi laiendamine ja allikate digitaalne kättesaadavaks tegemine seostele rajatud interaktiivse teabekeskonna kaudu.

Eesti Rahvaluule Arhiivis täideti institutsionaalset uurimisteemat „Folkloor kultuurilise kommunikatsiooni protsessis – ideoloogiad ja kogukonnad“ IUT 22-4, teema juht Mari Sarv ning arvukaid rakendusprojekte.

Projekti eesmärgiks on avada pärimuse olemust ja toimimist ning mõtestada sellega seotud kultuurilisi protsesse ühiskonnas. Projektis osalevate teadlaste peamiseks uurimisbaasiks on rahvaluulearhiivi kogud (mis sisaldavad peamiselt eesti, seto ja soome-ugri rahvaste pärimust), eesti rahvaluulekogude ja folkloristika alased kirjutised läbi ajaloo, mis lähtuvad mitmesugustest (ajastuomastest, poliitilistest, institutsionaalsetest, individuaalsetest, regionaalsetest jne.) ideoloogiatest ning moodustavad üheskoos mitmekülgse allika ühiskonna ja kultuuri dünaamika analüüsimiseks.

- Rahvaluulekogudes leiduva ainese tänapäevast kasutust analüüsides tuli ilmsiks, et arhiivi kogutud teadmus on ühiskonnas palju laiemas ja mitmekesisemas kasutuses, võrreldes Jakob Hurda poolt omal ajal kavandatud „monumendiga“ eesti rahvale.

- Folkloorses esitus- ja loomeprotsessis, omakogemuslike elulooliste meenutuste puhul, aga ka arhiivimaterjalina dokumenteeritud pärimuse taasesitamisel ja folklooriainelise autoriloomingu puhul folkloorsele kommunikatsioonile iseloomulik seaduspära, et lähteteavet modifitseeritakse kumuleeruvalt, kuid piiratud ulatuses: nii üldisema teabe kui detailide valik, rõhuasetused, esitusviis, ka modifikatsioonid ja uute elementide lisamine on omal moel tingitud või mõjutatud kasutajate või esitajate kultuurilisest, hariduslikust, usulisest taustast, soost ja vanusest, hetkeolukorrast, ka ideoloogilistest veendumustest ja valikutest ning neid erinevaid väljendusi ei saa mitte mingil juhul pidada lähteteabe (kas siis arhiiviallikate, pärimusprotsessis kuulnud esituse või reaalsuses toimunud sündmuste) üks-ühesteks representatsioonideks.
- Nõukogudeaegse arhiivi- ja kogumistöö praktikate analüüs näitas, et vaatamata ideoloogilisele raamistatusele mõjutasid kogumis- ja arhiivitööd olulisel määral ka majanduslikud olud ja taristu, individuaalsed teadushuvid ja isiklikud suhted. 1950. aastate teaduspoliitilised eelistused ja rõhuasetused (eesti-vene rahvaste suhted, ühiskondlike vahekordade kujutamine rahvaluules, rahvuseepose Kalevipoeg rahvaluuleline taust, hiiumuistendid) mõjutasid rahvaluulekogumisel piirkondlikke ja temaatilisi valikuid, ehk kokkuvõttes seda, kust ja mida on jäädvustatud.
- Avaldati üldistusi kohapärimuse uurimislooo ning tunnusjoonte, samuti mõne paigaliigiga seostuva pärimuse kohta. Jätkati kohajuttude ruumilist kaardistamist andmebaasi abil (2015. a kasv 1153 kirjet). Eesti ja Soome ida- ja läänepoolsete alade, samuti õigeusu- ja luterliku ala võrdluses on välja toodud piirkonnaomased kohajututüübid, ühisjooned ja erinevused – nende kaudu saab jälgida laiemaid regionaalseid identiteete. Kirjeldati 20 tegurit, mis mõjutavad kohapärimuse püsimist ja järjepidevust. Avastati, et pärimuseteadjate hulk kohapeal järjest väheneb – info koondub nt linnadesse jm. Välitööandmete põhjal on kasutusele võetud uusi termineid, nt uuem ja vanem kohapärimus, keskkonnapärimus. Kogumisvõistlusele „Minu maastikud“ laekus 2100 lk tekste ja 1100 fotot.
- Eesti muinasjuttude uurimisel valmis väljaanne „Ussi naine. Muinasjutte soovide täitumisest“ Käsitleti muinasjuttude tõlgendusvõimalusi ning kontekstuaalset tausta. Koos Kultuuriteooria Tippkeskuse kaasfinantseeringuga sisestati muinasjuttude töörühma poolt 1321 muinasjututeksti (koos meta-andmetega) 2416 tingleheküljel. Kollatsioneeriti 2015. a ilmunud ning peagi ilmuvates väljaannetes avaldatud juttude tekstid. Haapsalus korraldati töörühma kuues avalikkusele suunatud muinasjutuseminar, „Muinasjutust mitme kandi pealt“.

Folkloristika osakonnas täideti institutsionaalsed uurimisteemat „Folkloori usundilised ja narratiivsed aspektid“, IUT 22-5, teema juht Mare Kõiva, ning mitmeid sellega seotud rakendusprojekte. Alusuuringud toimusid usundi, interdistsiplinaarsete suundade, narratiivsuse vormide ja folkloori lühivormide alal.

- Eesti usundite suunal valmis rida käsitlusi sakraalsetest paikadest ja esemetet ning loitsudes esinevate tegelaste seostest arvude ja värvidega.
- Etnoastronoomia alal valmisid käsitlused ajamääratlemisest tähtede abil, etnoastronoomia uurimisloo ülevaade ja käsitus kuufaaside osast rahvameditsiinis.
- Uuriti etno- ja alternatiivmeditsiini suundade kujunemist hilissotsialismi ja postsotsialismi ajajärgu raamistuses. Käsitleti maagiat ja ravijaid-meediume. Uudseid tulemusi andis lastetusega seotud uskumuste juures kvalitatiivse lähenemise kasutamine, mis annab lisandväärtuse ka meditsiinilistele ja psühholoogilistele käsitlustele.
- Interdistsiplinaarsetest uuringutest eendusid veel etnobotanika ja toidukultuuri käsitlused. Koostati analüüs-ülevaated arengusuundadest etnobioloogias-zoofolkloristika ja etnobotanika alal. Kontrolliti üldlevinud väite - nõukogude võim hävitas rahvameditsiini - kehtivust, mis Ukraina-Rumeenia rahvusrühmade näitel ei pidanud paika. Selgus, et mitmesuguseid kuulujutte toidab informatsiooni ja arvamuste üleküllus ja üheselt mõistetava informatsiooni puudumine.
- Narratiiviteooria ja väljendusviiside alal käsitleti vanema narratiivse pärimuse ja usundisüteemi piirialale jäävaid puude, aarete, haldjatega seotud jututüpoloogiaid ja usundiliste juttude peamotiive.
- Lapsesuuütlosti kui täiskasvanuhumorit uuriti lingvistilise huumoriteooria abil. Huumoriks vajalik üllatusmoment tekib kahe vastandliku skripti kokkupõrkel, mis teostub peamiselt leksikaalsel, sh homonüümse ja paronüümse sõnaloo tasandil. See väljendub eeskätt häälduseksimustes, loogikahäiretes, segiajamisnähtustes, assotsiatiivsetes edasiarendustes.

Uuemaid tulemusi ja humanitaaria ees seisvaid ülesandeid vahendas Eesti

Kirjandusmuuseumi ja Eesti Uuringute Tippkeskuse 59. Kreutzwaldi päevade konverents „Dialogid – I. Kommunikatsioon, poliitika, tekstiloo (16.-17. detsembril 2015).

Urmas Sutrop

Eesti Kirjandusmuuseumi direktor

/allkirjastatud digitaalselt/

BILANSS	31.12.2015	31.12.2014
eurodes sendi täpsusega		
Varad	5 144 346,67	5 372 819,77
Käibevara	152 943,47	124 828,49
Raha ja pangakontod	36 291,11	72 456,49
Muud nõuded ja ettemaksed	116 652,36	52 372,00
Põhivara	4 991 403,20	5 247 991,28
Materiaalne põhivara	4 915 200,72	5 147 893,57
Immateriaalne põhivara	76 202,48	100 097,71
Kohustused ja netovara	5 144 346,67	5 372 819,77
Lühiajalised kohustused	179 559,03	398 299,75
Võlad tarnijatele	12 131,99	26 541,63
Võlad töötajatele	13 912,09	11 366,79
Muud kohustused ja saadud ettemaksed	76 381,16	334 147,05
Laenukohustused	77 133,79	26 244,28
Netovara	4 964 787,64	4 974 520,02

TULEMIARUANNE	2015	2014
eurodes sendi täpsusega		
Tegevustulud	554 996,35	81 335,28
Saadud toetused	524 597,61	46 715,45
Kaupade ja teenuste müük	30 398,74	34 619,83
Tegevuskulud	-1 940 756,23	-1 951 330,74
Antud toetused	-4 052,17	-3 619,01
Sotsiaaltoetused	-150,00	0,00
Muud toetused	-3 902,17	-3 619,01
Tööjõukulud	-1 151 618,80	-1 120 508,42
Majandamiskulud	-331 002,39	-381 189,40
Muud tegevuskulud	-75 449,07	-66 045,78
Põhivara amortisatsioon ja ümberrhindlus	-378 633,80	-379 968,13
Tegevustulem	-1 385 759,88	-1 869 995,46
Aruandeperioodi tulem	-1 385 759,88	-1 869 995,46
Siirded	1 385 759,88	1 869 995,46

RIIGIELARVE TÄITMISE ARUANNE

eurodes sendi täpsusega

Liik	Konto	Objekt	Tegevusala	Sisu selgitus	Esialgne eelarve 2015	Lõplik eelarve 2015	Tegelik eelarve 2015	Tegelik miinus lõplik eelarve	Ule viidud järgmisesse aastasse
KOOND									
TULUD KOKKU					49				
					000,00				
	3			Tegevustulud	49	1 393	1 393	0,00	0,00
					000,00	169,02	169,02		
	32			Kaupade ja teenuste müük	0,00	40 529,09	40 529,09	0,00	0,00
	322			Tulu majandustegevusest	0,00	40 529,09	40 529,09	0,00	0,00
	35			Saadud toetused	49	1 352	1 352	0,00	0,00
					000,00	639,93	639,93		
	358			Saadud kodumaised toetused	49	1 210	1 210	0,00	0,00
					000,00	401,73	401,73		
	359			Saadud välistoetused	0,00	142	142	0,00	0,00
						238,20	238,20		
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU					-263 366,00	-1 811 039,46	-1 768 968,61	42 070,85	-42 070,85
			09	Haridus	-263	-1 811	-1 768	42	-
					366,00	039,46	968,61	070,85	42 070,85
KULUD KOKKU					-263 366,00	-1 641 346,24	-1 599 275,39	42 070,85	-42 070,85
				Tegevuskulud	-263	-1 641	-1 599	42	-
					366,00	346,24	275,39	070,85	42 070,85
	4			Antud toetused ja muud ülekanded	0,00	-150,00	-150,00	0,00	0,00
	5			Tööjõu- ja majandamiskulud	-263	-1 641	-1 599	42	-
					366,00	196,24	125,39	070,85	42 070,85
INVESTEERINGUD KOKKU					0,00	-169 693,22	-169 693,22	0,00	0,00
PIIRMÄÄRAD									

KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU				-263 366,00	-266 153,02	-264 925,73	1 227,29	-1 227,29
KULUD KOKKU				-263 366,00	-266 153,02	-264 925,73	1 227,29	-1 227,29
			Tegevuskulud	-263 366,00	-266 153,02	-264 925,73	1 227,29	-1 227,29
	5		Tööjõu-ja majandamiskulud	-263 366,00	-266 153,02	-264 925,73	1 227,29	-1 227,29
20	5		Haridus-ja Teadusministeeriumi valitsemisala riigi teadus-ja arendusasutused	-259 262,00	-261 705,99	-260 478,70	1 227,29	-1 227,29
10	5	SE000001	Õppelaenude tagasimaksmisega seotud kulud	-4 104,00	-4 447,03	-4 447,03	0,00	
TULUD JA TULUDEST SÕLTUVAD KULUD								
Tulud kokku				49 000,00	18 125,80	58 969,36	40 843,56	- 40 843,56
	3		Tegevustulud	49 000,00	1 393 169,02	1 393 169,02	0,00	0,00
	32		Kaupade ja teenuste müük	0,00	40 529,09	40 529,09	0,00	0,00
40	322		Tulu majandustegevusest		40 529,09	40 529,09		
	38		Muud tulud	49 000,00	1 352 639,93	1 352 639,93	0,00	0,00
40	359	VT000099	Saadud muud välistoetused		142 238,20	142 238,20		
40	358		Saadud kodumaised toetused	49 000,00	1 210 401,73	1 210 401,73		
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU				0,00	-1 544 886,44	-1 504 042,88	40 843,56	-40 843,56
KULUD KOKKU				0,00	-1 375 193,22	-1 334 349,66	40 843,56	-40 843,56
			Tegevuskulud	0,00	-1 375 193,22	-1 334 349,66	40 843,56	- 40 843,56
	4		Antud toetused ja	0,00	-150,00	-150,00	0,00	0,00

				muud ülekanded					
40	41		09	Sotsiaaltoetused		-150,00	-150,00		
	5			Tööjõu-ja majandamiskulud	0,00	-1 375 043,22	-1 334 199,66	40 843,56	- 40 843,56
40	5		09	Haridus-ja Teadusministeeriumi valitsemisala riigi teadus-ja arendusasutused		-1 375 043,22	-1 334 199,66	40 843,56	-40 843,56
INVESTEERINGUD KOKKU					0,00	-169 693,22	-169 693,22	0,00	0,00
40	IN020000	09				-169 693,22	-169 693,22		
SIIRDED RIIGIKASSAGA JA RAHA JÄÄK									
		Netosiirded riigikassaga					288 730,85		
		Raha jääk aasta algul					46 212,21		
		Raha jääk aasta lõpul					-40 856,53		